

JEAN-PIERRE LONGEAT

Szerzetesség a periférián

Hat éve töltöm be az AIM (Alliance Inter-Monastère) elnöki tisztét, és dolgozom a bencés család új alapításainak szolgálatában az egész világon. Mindez lehetővé teszi számomra, hogy sok közösséggel találkozzam az öt kontinensen. Az AIM egyik küldetése, hogy a szerzetesélet fejlődését figyelje a világban. Ilyen minőségben kaptam a felkérést, hogy fejtssem ki véleményemet Ferenc pápa felszólításával kapcsolatban, amelyet római szolgálata elején tett: az egyház legyen „kilépő egyház”, induljon el a perifériák irányába. Milyen kapcsolat lehet a szerzetesélet és a pápa felszólítása között?

Mit is mond a pápa Evangelii Gaudium kezdetű enciklikájában?

20. Isten szavában újra meg újra megjelenik a „kilépés” dinamiz-musa, melyet Isten ki akar váltani a hívőkből. Ábrahám elfogadja a hívást, hogy induljon el egy új föld felé (vö. Ter 12,1-3). Mózes meghallja Isten hívását: „Menj, elküldelek” téged (Kiv 3,10), és kivezeti a népet az Ígéret földje felé (vö. Kiv 3,17). Jeremiásnak azt mondja: „Menj el azokhoz, akikhez küldelek” (Jer 1,7). Napjainkban ebben a Jézus által parancsolt „menjetek”-ben jelen vannak az Egyház evangelizáló küldetésének mindig új helyszínei és kihívásai, és mi valamennyien meghívást kaptunk erre az új missziós „kilépésre”. Minden keresztény ember és minden közösség maga fogja felismerni, hogy melyik az az út, amelyet az Úr kér tőle. Am valamennyien egyaránt arra kapunk indítást, hogy fogadjuk el ezt a hívást: lépünk ki a saját kényelmünkéből, legyen bennünk bátorság eljutni az összes perifériára, ahol szükség van az evangélium világgosszára.

Ebben az első bekezdésben a pápa arra szólítja fel a keresztény közösségeket, hogy hallják meg Krisztus felszólítását, és induljanak el azokhoz, akikhez küldte őket. Ez missziós „kilépés”. Nem Ferenc pápa az első, aki hangsúlyozza ezt a parancsot. VI. Pál pápa nagy enciklikáján, az *Evangelii nuntiandi*n kívül, már XII. Piusz pápa is 1957-es *Fidei donum* kezdetű enciklikájában arra hívta a keresztényeket, hogy bátran tegyenek tanúságot hitükről, különösképpen Afrikában és Ázsiában. Ennek nyomán jött létre számos bencés és ciszterci alapítás, az 1960-as évek elejétől kezdve évente átlagosan tíz. Így 2020-ban mintegy 600, a bencés családhoz tartozó monostor létrejötteinek örvendhetünk majd – ez lesz hatvan év termése.

A monasztikus szerzetesség missziós jellege mindig nagyon eleven volt. A szerzetesi hagyomány újra és újra visszanyúl Ábrahám példájához, aki elhagyta földjét, rokonságát, s végül önmagát is, olyannyira, hogy már azt sem tudta hová megy: ez a szerzetes alapvető magatartását jellemzi, aki mindent elhagy, hogy kövesse Krisztust, és a Mesteréhez igazítsa életmódját. Ebből a magatartásból, ebből a lelki készségből születik az a missziós képesség, amely nem a szerzetes akaratától függ, hanem Isten művétől, amely kibontakozik benne. Valószínűleg ez teszi olyan sajátossá ezt a felszólítást az önmagunkból való kilépésre. Arról van szó, hogy már ne tartozzunk önmagunkhoz, sem ahhoz, amit illuzórikus módon magunkénak gondoltunk. A szerzetes misszionárius, ha nem önmaga van élete középpontjában, ha elmegy a perifériára, hogy ott olyan életet éljen a többiekkel, amely Isten országát idézi meg, annyira, hogy akik látják, nem tudják semleges módon szemlélni.

A nagy nehézség ezen szerzetesek, szerzetesnők és közösségeik számára, hogy ne egy olyan kipárnázott világba telepedjenek le, ahonnan már semmi sem hívja őket „kilépésre”.

Az is előfordul, hogy a „kilépés” szót megkérdőjelezzik és félreértik, aminek aztán egészségtelen következményei lehetnek. „Hiszen végül is – halljuk néha szerzetesek és apácák szájából – nem az a hivatásunk, hogy kimenjünk a monostorból, amelyben a stabilitás fogadalmával elköteleztük magunkat.” Csakhogy nem erről a kilépésről van itt szó, hanem arról, amely mély megtérés, és lehetővé teszi, hogy ne úgy éljünk, mintha mi lennénk a világ közepe. E hibás szemlélet szerint a szerzetesek jelenlétének valódi értelme a monostor lenne. Márpedig a szerzetesélet mindig újabb kimozdulásra hív. A szerzetesélet célja Krisztusnak és evangéliumának hirdetése, és nem önmagunk és bátyáink igazolása.

Amikor a pápa a perifériákról beszél, központot is feltételez. Ez a központ helyenként más és más lehet: először is önmagunk, a közösség, amelyhez tartozunk, az egyház, de kulturális vagy nemzeti identitásunk, munkánk is. Gyakran e köré a központ köré szervezzük az életünket. A perifériák, amelyek körülve-

szik, hozzá igazodnak. Nincs ebben semmi önző, az emberi élet megértésének és megvédésének reflexéről van szó, mindazzal kapcsolatban, ami idegen a megszokott világunkhoz képest. A periféria ezért mindig félelmetes, és gyakran sorompókat készítünk, hogy megvédjük magunkat elbizonytalanító nyomásától. Az evangélium üzenete meg akar gyógyítani bennünket ettől a félelemtől, hogy olyan egyetemes közösséget építsünk a szeretet Országának törvényszerűségei alapján. Arról van tehát szó, hogy életünk középpontját kapcsolatba hozzuk Krisztussal, és nem félünk elindulni a perifériák felé, amelyek körülveszik.

Ez azzal kezdődik, hogy a központot, legyenek bár hozzánk közelállók vagy távoliak, önmagunkból mások felé helyezzük. Az evangélium számos jelenete mutatja Jézust ilyen helyzetben: például amikor a samáriai asszonnal beszélget, vagy a bűnös nővel Lévi házában, vagy Zakeussal.

A szerzetesközösségben ez úgy jelenik meg, hogy mindenkinek állandóan figyelnie kell testvéreire vagy nővéreire, akik körülveszik, valamint a vendégekre, a szomszédokra, a kongregációra, a rendre és természetesen az egész társadalomra, beleértve azokat is, akik a peremen élnek, mint a hajléktalanok, akiket gyakran befogadnak a monostorokba, és akik a végső perifériát jelentik a szerzetesi világ számára.

A szerzetes számára nagy kísértés lehet, hogy celláját vagy a klauzúrát ürügyként használja és saját érdekeit vegye figyelembe, ami gyakran pusztán annyit jelent, hogy nyugalmat szeretne magának. Ez meglehetősen távol áll az Isten akarátára nyitott szív csendjétől, amely kész a meglepetések befogadására is. Ehelyett annyira bezárkózik, hogy néha még a közösség java sem érdekli. Szent Benedek figyelmeztet erre a veszélyre, amikor azt mondja, hogy a szerzetesnek készségesnek kell maradnia, ha valamilyen szolgálatot vagy munkát kell ellátni. Arról is beszél, hogy egyeseknek ki kell menniük a monostorból, és erősen ajánlja a testvéreknek, hogy ilyenkor maradjanak igazán szerzetesek, és ne engedjenek a szétszórtság kísértésének. Beszél a vendégekről, akik bármelyik pillanatban érkehetnek, és valóban zavaróak lehetnek. Mégis azt ajánlja, hogy úgy fogadják őket, mint Krisztust! Nagy Szent Gergely pápa Dialógusaiban, amely elbeszéli Szent Benedek életét, úgy mutatja be őt, mint aki szüntelenül figyel azokra az eseményekre, amelyek érik, és amelyekre megfelelő választ kell adnia. Ez igaz mind helyi szinten a tanítványaival, mind az egyházi vagy világi előjárókkal kapcsolatban. Érezzük, hogy szívének középpontjában Krisztus állt, aki bármikor elindíthatta a felebaráti szeretet gyakorlására.

A hozzá tartozó szerzetesek, a szerzetesnők és a közösségek tehát arra kaptak meghívást, hogy „lépjenek ki”, és menjenek el az emberi perifériákra. Ehhez a következőket kell tenniük:

1. Ápolni a kapcsolatot Krisztussal mint központtal, akiben minden megvalósulhat. A lectio, a csend és az imádság, a közös-

ségi liturgia az egyházban, vagy más körülmények, különösen az étkezés vagy a káptalan is segíthetnek ebben.

2. Elindulni e központból, hogy „kilépjünk” mind személyes, mind közösségi szinten.

3. A közösségbe kívülről érkezők fogadásának közös gondozása, hiszen Krisztussal találkozunk bennünk. Különös gonddal kell fogadni a szegényeket és a zarándokokat (vö. RB 53).

4. Figyelemmel lenni azoknak a világiaknak a szükségleteire, akik valamilyen módon bekapcsolódnak a közösség életébe (oblátusok, alkalmazottak, jótévedők stb.). Figyelni emberi és spirituális kéréseikre.

5. Bekapcsolódni a helyi egyház életébe, közösségben hirdetni vele az evangéliumot, mindenki a saját hivatásának megfelelően.

6. Nyitottnak maradni a társadalom kérdéseire, szerzetesi módon részt venni a társadalom fejlődésében, különös gondot fordítva a peremen élőkre.

Azon túl, hogy az egyháznak el kell indulnia a perifériák felé, azt is mondhatjuk, hogy a szerzetesélet maga is a periféria megtapasztalása az egyházban és a társadalomban. A monasztikus szerzetesek és apácák olyan eredeti életre kaptak meghívást, amely aligha felel meg a társadalmi szerveződés rendes módjának. Kissé elkülönülten élnek, nem birtokolnak semmit, és egymáshoz tartoznak a közösségben egy életen át. Mindenkire nyitottak és mindenkit befogadnak: a hajléktalanokat ugyanúgy, mint a vezérigazgatókat, tanárokat, munkásokat vagy orvosokat. A közösség így elkülönült, periférikus hely lesz a társadalomban, és bizonyos értelemben még az egyházban is. Annál is inkább, mert ha közelebbről nézzük, a monasztikus szerzetesek és nővérek, akik egyáltalán nem hősök, nagyon is törekeny emberek. Ezért van szükségük arra, hogy valamilyen erős struktúrára támaszkodjanak, amely lehetővé teszi számukra, hogy Jézusnak jó tanítványai legyenek. Ebben az értelemben arra kaptak meghívást, hogy hozzájuk mint perifériához csatlakozhassanak. Az irgalmas szamaritánus megvert emberének helyzetében vannak; az irgalmas szamaritánus segít neki, akiben felismeri felebarátját. Ez a szamaritánus egyébként, a pappal és a levitával ellentétben, maga is a zsidó hit perifériáján van. Milyen szép ez a példabeszéd, amely megmutatja, ahogy az egyik periféria evangelizálja a másikat. Azért tudja ezt megtenni, mert törekeny, és nem a központban, biztonságban van.

A szerzetesek és nővérek szolidárisak lehetnek mindazokkal, akik a társadalom és az egyház peremén élnek, és így tanúságot tehetnek a Krisztusba vetett reményről, aki mint Jó Pásztor jön el hozzájuk. Ez egy másik módja annak, hogy kilépjünk magunkból, bezártságunkból, bizonyosságainkból. Meglepő látni, hogy az evi látogató peremén élők mennyire otthon érzik magukat a mostorokban.

21. *Az evangélium öröme, mely betölti a tanítványok közösségének életét, missziós öröm. Ezt tapasztalja a hetvenkét tanítvány, akik örömmel telve térnek vissza küldetésükből (vö. Lk 10,17). Ezt éli át Jézus, aki örömtől ujjong a Szentlélekben, és dicséri az Atyát, mert kinyilatkoztatása eljut a szegényekhez és a legkisebbekhez (vö. Lk 10,21). Ezt érzik csodálattal eltelve azok, akik pünkösdkor „mind a saját nyelvükön” (ApCsel 2,6) hallva az apostolok igehirdetését, elsőként tértek meg. Ez az öröm annak a jele, hogy meghirdették az evangéliumot, és az kezd gyümölcsöt teremni. De mindig jellemzője a kivonulás és az ajándék, az önmagából való kilépés, az úton lét és a mindig újrakezdett magvetés dinamikája. Az Úr azt mondja: „Menjünk máshová, a szomszédos helységekbe, hogy ott is hirdessem az evangéliumot, hiszen azért jöttem ki!” (Mk 1,38). Amikor a magot valahol elvetette, nem marad ott tovább, hogy jobban megmagyarázza, vagy hogy újabb jeleket adjon: a Lélek arra vezeti, hogy induljon tovább más falvakba.*

Amikor a pápa hangsúlyozza, milyen örömmel jár a kilépésben álló megtérés, arra hív minket, hogy abban fejlődjünk, amit a szerzetesközösségek már most életre váltanak az evangélium hirdetésében.

Gyakran megérint, amikor Európán kívül járok, hogy a nemrég alapított fiatal közösségek mennyire telve vannak örömmel. Ez főleg Afrikában igaz: amikor meghallgatom az alapítók elbeszéléseit, mindig mélyen meghat az a mély öröm, amely az emberek önátadásából fakad; ez a boldogság mélyen áthatja a közösségek életét. Jól emlékszem Dominique Catta atya elbeszélésére, aki a Keur Moussa-i apátság szerzetese. A franciaországi Solesmes-i apátságban klasszikus szerzetesi képzést kapott, majd Szenegálba küldték az új alapításba, amely teljesen ismeretlen volt számára. Itt a számos kapcsolaton keresztül megismerte Isten országának örömét, majd ezt nagyszerűen le is fordította a zene nyelvére. Az általa különleges szereppel felruházott és előszeretettel használt liturgikus hangszer, a *kora* már az egész világon terjeszti ezt az örömet. 90 évesen bekövetkezett haláláig Catta atya végig megőrizte a gyermeki örömet, és mindig boldogan beszélt a sokszor nehéz mindennapok csodáiról.

Amikor kórusban éneklő szerzeteseket vagy nővéreket látunk, néha igen szigorúnak tűnnek, és arra gondolhatunk, nem lehetnek valami vidámak. De amikor a közösségi életben vagy személyes beszélgetésben találkozunk velük, észrevesszük, hogy a szívükben mély öröm lakozik. Emlékszem egy közösségre Twazanában, Dél-Afrika egyik eldugott csücskében, zulu földön, ahol a bencés nővérek kis iskolájában a gyerekek úgy táncoltak és énekeltek, ahogy azt sehol másutt nem láttam. Ott valóban meg lehetett érinteni Isten országának szépségét. Majd a varázslatos pillanat után a nővérek elénekelték a vesperást, elmondták a rózsafüzért. Összeszedettségük mögött ekkor már nem látszott a spontán öröm, amely azonban mégis ott volt a szí-

vükben. Ne bízzunk meg a látszatban: nem mindig az a boldog, akit annak hiszünk.

Gyakran láthattam ezt az örömet Kongó és a Fülöp-szigetek elszigetelt és szegény közösségeiben. Amikor vendég érkezik, az magának a húsvétnek az öröme. A nővérek vagy a testvérek mindent megtesznek, hogy a vendégfogadás a testvéri szeretet jele legyen, és az osztozás boldogsága el ne maradjon.

Máshol, ahol a vendégfogadás gazdagabb és kevésbé családi-as, előfordul, hogy az ember rosszul érzi magát, mert mintha zavarná a napirendet. Mintha a napirend betartása biztosítaná a jó szerzetesi életet, miközben szomorúság vesz erőt a közösségen, hiszen már nem is tudja, mi létének célja.

Ha folytatjuk az *Evangelii gaudium* enciklika olvasását, a pápa újabb felhívásaival találkozhatunk, amellyel tovább buzdítja az egyházat a perifériák felé való kilépésre: „Kezdeményezni, bevonódni, kísérni, gyümölcsöt hozni, ünnepelni.”

Monasztikus közösségeink kezdeményeznek-e kellőképpen? Gyakran megütközöm azon, hogy a létező javak gondja jobban lefoglalja a szerzeteseket és nővéreket, mint bármilyen új perspektíva. Vajon képesek vagyunk-e előrenézni, és néhány szokást megváltoztatni, ha azok akadályozzák a körülöttünk élőkkel a kapcsolatot? A monostorokat gyakran várnak tekintik, amelynek nem merik kinyitni a súlyos kapuját: hogyan lehetne lehetővé tenni egy olyan kapcsolatot, amely egyrészt megőrzi a szerzetesi identitást, másrészt spirituális egzotikumot vagy képzelgést mellőzve mint evangéliumi szimbólumot tárja az emberek elé a monostort.

A szerzetesközösségeknek mindig is különleges kapcsolata volt a kultúrához és művészetekhez. Hogyan osztják meg mind ezt az emberekkel? Ma nagy gondot fordítanak az ökológiára, de vajon kezdeményezéseik beilleszkednek-e egy nagyobb egészbe? Vendégházaikban lehetőséget nyújtanak arra, hogy az oda látogatók kilépve a nyomasztó magányból lelkigyakorlatokon vegyenek részt, de az ebben részesülők köre még mindig nagyon szűk. A kezdeményezések bizonyára függnek a közösség méretétől is: egy kisebb közösség jobban képes testvéries tanúságot tenni, mivel méreténél fogva családiasabb. Ahogy Marie-Laure Durand filozófusnő mondta: a szerzetesközösségek a családi együttélés kísérleti helyei lettek, amely egyre nehezebb, mivel a társadalomnak ez az alapsejtje átalakulóban van.

Az ilyen tanúságtétel csak akkor befogadható, ha komolyan élik meg. Szimbolikusan a közösségek életének középpontjába – megfelelő formában – a lábmosásnak kell kerülnie, ahogy annak Szent Benedek felismerte a fontosságát: egymás és a vendégek lábának megmosása. A kapcsolatba a láb és nem a fej magasságában lépünk be. A szív mélységéből keressük a kapcsolatot. Ez társadalmunk számára létfontosságú. Így a szerzetesek nem tekinthetik magukat a nyájtól külön álló juhoknak: ismerniük kell

a többiek szagát, megosztani az életüket, és szolidárisan elköteleződni irántuk.

Mindehhez türelem kell. Nem lehet siettetni az emberi szívet. Bele kell tehát kezdeni egy átalakulási folyamatba. A csírázás hosszú idő. Az úton akadályok támadnak. A világ sok közösségében járva megállapíthattam, milyen fontos a kísérés. A fejlődés végtelenül sok időt kíván. Különösen egy vietnami monostorra gondolok, amely orvosi rendelőt nyitott. Gyakran természetes gyógy módokat, ősi praktikákat használnak. Az igények növekedésével azonban fejlesztésre volt szükség. A szerzetesek már nem bírták, s noha nem értett egyet vele mindenki, egy idő után szolidáris világiakat is bevontak a munkába. Ennek a szerzetesek által indított és a világiak által kísért kezdeményezésnek nagyon erős tanúsága van. Olyan közegben történik, ahol a monostor fontos szerepet játszik a helyi társadalom életében.

Isten országát gyümölcsseiről lehet felismerni: Isten veti el a magot, az apostol türelemmel várja, hogy kihajtsa, majd learatja a termést. A mag nagyon fontos: az Ige, amelyet a szívünk mélyén megkapunk, és amelyet megosztunk egymással. Mindenképpen gyümölcsöt hoz, ha nem tagadjuk meg jelenlétét bennünk és körülöttünk. A mag elvetése után Krisztus munkásokat küld az aratásra. Ekkor fel lehet ismerni a sokféle gyümölcsöt, és le kell szedni. A monasztikus közösség, mint minden evangélikus közösség, arra hivatott, hogy gyakorolja az aratás művészetét. Bárhol legyünk, bármilyen társakkal is éljünk együtt, mindig van gyümölcs Isten kertjében. Az a drámai, ha nem vesszük észre, és nem gyűjtjük be. Milyen szomorú látvány az elhagyott gyümölcsöskert, ahol a gyümölcs a földre hullik anélkül, hogy leszednék vagy összegyűjtenék. A közösségen belül vagy kívül, a gyümölcs elérhető közelségben van. Felismerhető a túlaradó emberségről és mély kapcsolatokról; ez a gyümölcs a menyegzős lakomára készült, amelyen mindenki megkapja a maga részét; azt a mindennapi kenyeret, amelyből közösségünk származik.

Ezért aztán a pápa igen logikusan a missziós közösség ünnepi dimenzióját említi. Ennek egyik megjelenési formája a liturgia szépsége, amelynek említésére nem maradhat közömbös a monasztikus társadalom. A liturgia fontos szerepet játszik benne, és egyszerre szolgál Isten országa kegyelmének befogadására, és a mi kapcsolatunk megújítására az isteni forrással, amely az evangélium egyre teljesebb hirdetésére indít bennünket. A liturgia elsősorban nem teljesítendő kötelesség, hogy megfeleljünk az egyházi előírásoknak; hanem a kegyelem ünnepe, amelynek forrása és csúcsa az eucharisztia. A monasztikus életben pedig kiterjed minden gesztusra és a lét minden szavára. A szerzetes élete, ahogy Krisztus minden tanítványának élete, arra hivatott, hogy egészen eucharisztikus legyen, és állandóan megújuljon az evangélium hirdetésében.

Mekkora öröm ilyen osztozásban élni! Nem lehetséges, hogy az evangéliumi öröm ne érintse meg a szívét sok embernek, aki

valamilyen formában találkozik vele. Ez az öröm megérinti az elszigeteltségtől szenvedő élet szomorúságát, amikor nem találja az értelmét, vagy belefáradt az igazság keresésébe. A szerzetesek és nővérek megérinthetik ezeket a perifériákat, ahogy ez meg is történik a világ sok pontján.

Első látásra talán azt mondhatnánk, Ferenc pápa felhívása, miszerint az egyház keresse meg a perifériákat, nem a monasztikus szerzeteseknek és apácáknak szól. De ha nem nekik szólna, az azt jelentené, hogy ők nem Krisztus tanítványai, és nem alkotnak igazi keresztény közösségeket.

A monasztikus közösségekben tett utazásaim során megállapítottam, hogy sok helyütt él ez a dinamika. Mindig nagy hatással volt rám a bencés nővérek evangelizációs ereje. Jelen vannak a világ minden részén, s közösségi életükkel, amelyben fontos szerepet játszik az imádság, valamint apostoli tevékenységükkel nagyszerű tanúságot tesznek. De nagyon megérint néhány, szinte szűz földön, elszigetelten álló monostor is, amelynek tagjai, még ha nem hagyták is el élethelyüket, imádságukkal magukban hordozzák a világot, átadással élt életük pedig valamiképpen láthatóvá válik.

Az egyháznak és azt hiszem, magának a világnak a jövője a kilépésnek ezen az útján múlik, hogy egyetlen periféria se merüljön feledésbe, hiszen mindegyik ott van Isten szívében.

(Szita Bánk fordítása)